

Přírodní bohatství Vysočiny

příklady dobré praxe péče o přírodu a krajinu

Přírodní bohatství Vysočiny

příklady dobré praxe péče o přírodu a krajinu

Použité fotografie:

Libor Blažek, Jana Ehrenbergerová, Ester Ekrťová, Antonín Havlát, Václav Hlaváč, Jan Joneš, Jan Kolář, Petr Korelus, Vladimír Kunc, Jaromír Maštera, Jakub Morava, Jana Nováková, František Rasocha, Simona Ryzí, Tomáš Sobotka, Denisa Švengrová, Bára Švíková, Karel Ženíšek

Zpracoval:

© Kraj Vysočina, 2025

Žižkova 1882/57, 586 01 Jihlava

IČO: 70890749, 2025

www.kr-vysocina.cz

ISBN 978-80-87521-72-4

Vítejte u příkladů dobré praxe péče o přírodu a krajinu Vysočiny

Kraj Vysočina, ležící v srdci České republiky, vědom si své proslulosti tím, že patří mezi nejčistší kraje republiky, neponechává další osud své přírody a krajiny náhodě, ale pomáhá její budoucnosti.

Kraj pečuje o životní prostředí jak svými projekty s podporou evropských dotací, tak péčí o přírodu z vlastního rozpočtu. Kraj Vysočina podporuje projekty jiných subjektů na aktivní péči o přírodu a krajinu dotační podporou z Fondu Vysočiny.

Kraj Vysočina se díky morfologii terénu, geologickému podloží a rozdílné nadmořské výšce může chlubit výskytem velkého množství druhů živočichů a rostlin na poměrně malém území. Mezi přední cíle Kraje Vysočina patří péče o biodiverzitu rostlin a živočichů s prioritou zachování zvláště chráněných a vzácných druhů, ale též péče o cenné biotopy, a to jak ve zvláště chráněných územích (v přírodních památkách a v přírodních rezervacích, v evropsky významných lokalitách), tak ve volné krajině či v urbanizovaném prostředí měst a obcí.

Existuje celá řada opatření, která napomáhají k dosažení těchto cílů. Některá opatření jsou složitější a vyžadují spolupráci více zúčastněných stran, ale mnohá jsou jednodušší, jejich implementace není příliš složitá a realizaci zvládnou i jednotlivci. Stačí mít otevřené oči a mysl a vůli podílet se na vytváření zdravé krajiny.

Snažíme se prezentovat aktivity Kraje Vysočina a dalších subjektů žijících a hospodařících v Kraji Vysočina při vytváření zdravé krajiny, při péči o dochované přírodní bohatství a tím inspirovat další obdobné aktivity. Proto Kraj Vysočina vytváří internetovou stránku a tuto publikaci příkladů dobré praxe. Publikace odkazuje (QR kódy u jednotlivých aktivit) na internetové stránky v prostředí ArcGIS StoryMaps s příklady dobré praxe v oblastech péče o přírodu a krajinu, environmentální výchovy, vzdělávání a osvěty ad.

Prezentace příkladů dobré praxe jsou představovány na pravidelných výstavách, které pořádáme v sídle kraje (ve foyer budovy kongresového sálu). Informujeme o tom, co krásného, vzácného a inspirativního může nabídnout jak Kraj Vysočina, tak obce a města v Kraji Vysočina.

Obsah:

Obnovní péče o zvláště chráněná území a evropsky významné lokality

Obnova mokřadních biotopů v PR a EVL V Lisovech	5
Obnova mokřadních biotopů v PR a EVL Havranka	6
Obnova krátkostébelných travníků v PP Pahorek u Vržanova	7
Obnova mokřadní louky a doplnění tůní nad rybníkem U Polánek	8
Obnova vodní nádrže na území PP Sochorov	9
Obnova rašelinných a mokřadních luk v PR Na Podlesích	10
Obnova malé vodní nádrže na území PP a EVL V Kopaninách	11
Oprava malé vodní nádrže v PP a EVL Hodíšovský rybník	12
Obnova malé vodní nádrže v PP a EVL Hajnice	13
Trvalá ochrana obojživelníků na komunikaci II/351 Kamenice - Třebíč	14

Pravidelná péče o zvláště chráněná území a evropsky významné lokality

Péče o rašeliniště a louky v PR Rašeliniště pod Trojanem	15
Obnova péče o rašeliniště a louky v PR a EVL Na Oklice	16
Sečení luk a přepásání skotem v PP Nad Koupalištěm	17
Sečení suchých travníků a pastva ovcí v PP a EVL Kozének	18
Sečení orchidejových luk v PP Křižník	19
Péče o stepní a lesostepní biotopy v PR Dukovanský mlýn	20
Návrat k sečení a obnova stružek PP Stržená hráz	21

Návštěvnícká infrastruktura

Chodníky a lávka v PR Údolí Chlébského potoka	22
Ptačí pozorovatelna v PP Starý Přísecký rybník	23

Fond Vysočiny k aktivní péči o přírodu

Naučná stezka na koupališti v Hrotovicích	24
Ošetření topolů na hrázi Tvrzského rybníka v Ořechově	25
Péče o stromy v Martinicích	26
Ošetření stromů v Havlíčkově Brodě	27

Oživení zahrad a parků Kraje Vysočina

Oživení parku Dětského domova Nová Ves u Chotěboře	28
Posílení zeleně v areálu SUPŠ Jihlava - Helenín	29
Obnova parku Domova Nové Syrovice	30
Oživení zahrady Dětského domova Rovečné	31

Použité zkratky

EVL	evropsky významná lokalita
PP	přírodní památka
PR	přírodní rezervace

EVROPSKÁ UNIE
Evropský fond pro regionální rozvoj
Operační program Životní prostředí

Všechny projekty z kapitol Obnovní péče o zvláště chráněná území a evropsky významné lokality, Návštěvnícká infrastruktura a Oživení zahrad a parků Kraje Vysočina byly spolufinancovány Evropskou unií.

Obnova mokřadních biotopů v PR a EVL V Lisovech

Přírodní rezervace a evropsky významná lokalita V Lisovech je komplex přírodě blízkých lučních a mokřadních společenstev, především přechodových rašelinišť, nevápnitých mechových slatinišť a vlhkých pcháčových luk, s výskytem řady ohrožených druhů rostlin a živočichů. Území patří k nejvýznamnějším rašeliništním lokalitám nejen na Vysočině, ale i v celé České republice. V rámci projektu bylo provedeno asanační kosení, stržení drnu a urovnání terénu, odstranění dřevin, obnova terénních depresí, údržbové práce na drobných vodotečích, odstranění deponií zeminy a omezení ohnisek výskytu orobince širokolistého. Rozšířila a zkvalitnila se tak nabídka stanovišť pro cílové druhy organismů za podpory celkové biodiverzity.

Obnova mokřadních biotopů v PR a EVL Havranka

Přírodní rezervace a evropsky významná lokalita Havranka je komplex mokřadních luk s dominantním zastoupením střídavě vlhkých bezkolencových luk, vegetace vysokých ostřic a vlhkých pcháčových luk s výskytem významných druhů rostlin a živočichů na tato stanoviště vázaných. Lokalita je velmi cenná zejména z ornitologického hlediska. Projekt se zaměřoval na silně degradované plochy bezkolencových luk. Cílem projektu bylo posílení biodiverzity a zlepšení hydrologických podmínek v chráněném území a jeho okolí formou realizace opatření v podobě tvorby mokřadů, revitalizace vodotečí, sanace melioračních příkopů a zpřístupnění asanovaných ploch vybudováním brodů.

Obnova krátkostébelných trávnicků v PP Pahorek u Vřžanova

Přírodní památku Pahorek u Vřžanova tvoří subxerofilní travinná společenstva s celou škálou typických pastvinných druhů s výskytem jalovce obecného. Jedná se o bývalou ovčí pastvinu, která byla využívána až do 80. let 20. století. Cílem projektu bylo obnovit pastevní porost společně s posílením biodiverzity na lokalitě a navázat tak na předchozí péči. Došlo k redukci dřevin, vybudování pevného ohrazení pastviny, pastvě, kosení a vláčení.

Obnova mokřadní louky a doplnění tůní nad rybníkem U Polánek

Lokalita v přírodní rezervaci Prameniště Jankovského potoka je součástí evropsky významné lokality. Na mokřadní louce nad rybníkem U Polánek degradovaly bylinné porosty a dominanci převzaly expanzivní druhy (rákos, chrastice rákosovitá a třtina šedavá), místy s vrbovými křovinami a nálety olše lepkavé a břízy bradavičnaté. Realizační projekt byl zahájen regenerací mokřadních bylinných porostů. Vybudováním 8 tůní byly posíleny možnosti pro rozmnožování obojživelníků a zvýšení retence vody na lokalitě nezbytné pro vzácné druhy živočichů (zejména obojživelníků).

Obnova vodní nádrže na území PP Sochorov

Přírodní památka Sochorov je drobný lesní rybníček s přilehlými vlhkými loukami. V rámci projektu byly odstraněny části sedimentů z rybníčku, oprava a zatěsnění jeho hráze a bezpečnostního přelivu. Cílem projektu byla podpora předmětu ochrany, kterými jsou zejména čolci (čolek velký, horský a obecný) a porost dřáblika bahenního. Projekt zvýšil retenci a akumulaci vody na lokalitě a tím zlepšil podmínky pro předměty ochrany.

Obnova rašelinných a mokřadních luk v PR Na Podlesích

Přírodní rezervace Na Podlesích je tvořena přirozenými porosty mokřadních luk s výskytem vzácných rostlinných druhů, například prstnatec májový, bradáček vejčitý, vachta trojlístá. Území je významné i pro motýly, brouky i další druhy živočichů. Území vyžadovalo po dlouholeté degradaci běžnými druhy rostlin razantní obnovu a na ni navazující pravidelnou péči. Cílem bylo regulovat nadměrný rozvoj ostřicových bultů (seřezání bultů a důkladným vyhrabáním a odstraněním přebytečné biomasy z lokality) a prosvětlení lokality redukcí dřevin. Podařilo se uvolnit prostor pro rozvoj druhů, které jsou předmětem ochrany.

Obnova malé vodní nádrže na území PP a EVL V Kopaninách

V přírodní památce a evropsky významné lokalitě V Kopaninách je předmětem ochrany rybník s výskytem kuňky obecné. Z důvodů havarijního stavu rybníka a netěsností v hrázi, docházelo k degradaci tohoto cenného biotopu. Realizací projektu došlo k opravě a zatěsnění tělesa hráze rybníka a bezpečnostního přelivu, odstranění části sedimentu ve zdrži. Cílem bylo podpořit početnost kuňky obecné v lokalitě a zvýšit biodiverzitu v lokalitě. Ihned po dokončení projektu a napuštění rybníka byla potvrzena zvýšená biodiverzita a výskyt nejen kuňky obecné, ale též dalších druhů obojživelníků, pro které tak byl úspěšně obnoven optimální přírodní biotop.

Oprava malé vodní nádrže v PP a EVL Hodíšovský rybník

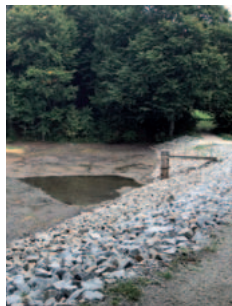
Přírodní památka a evropsky významná lokalita Hodíšovský rybník je významná tím, že při vypuštění vody se ve vegetaci obnaženého dna pravidelně objevuje bohatá populace puchýřky útlé. Z významných rostlin zde též roste masnice vodní, vachta trojlistá, všivec lesní, prstnatec májový a další. Významný je zdejší výskyt obojživelníků a hmyzu. Projekt zajistil opravu hráze a funkčních objektů, částečné odbahnění zátopy rybníka a odstranění porostů na hrázi rybníka. Tím je zajištěna nejen podpora biodiverzity, ale též retence vody v území.

Obnova malé vodní nádrže v PP a EVL Hajnice

Projekt řešil obnovu malé vodní nádrže s názvem Hajnice ve stejnojmenné přírodní památce a evropsky významné lokalitě. Předmětem ochrany území je zde zejména mozaika lučních společenstev s rybníky, olšinami a keřovitými remízky v horním úseku toku Hejnického potoka, kde hraje důležitou roli vysoká hladina spodní vody. Rybník byl již bez vody a zarůstal náletovou vegetací. V rámci projektu byla obnovena hráz, vybudovány funkční objekty a stržen drn v zatopě rybníka. Rybník je nyní opět cenným prvkem přírodní památky Hajnice.

Trvalá ochrana obojživelníků na komunikaci II/351 Kamenice – Třebíč

Cílem projektu byla trvalá ochrana obojživelníků při migraci k rozmnožování na Panském rybníku a zpět do zimoviště. Aby již nedocházelo k vysoké mortalitě migrujících obojživelníků pod koly vozidel, byly při realizaci projektu podél silnice III/351 z Kamenice na Třebíč instalovány oboustranné trvalé bariéry a umožněn podchod obojživelníků opravenými a doplněnými propustky pod silnicí a pod polními cestami (tzv. žabí přechody).

Péče o rašeliniště a louky v PR Rašeliniště pod Trojanem

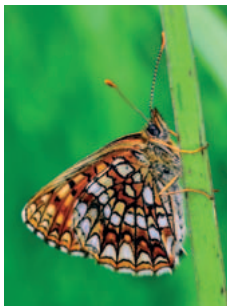
Přírodní rezervace Rašeliniště pod Trojanem byla vyhlášena v roce 2021 a předmětem ochrany je soubor přírodně cenných biotopů, zejména nevápnitá mechová slatiniště a přechodová rašeliniště, vegetace vysokých ostřic, vlhké pcháčkové louky a smilkové trávníky, s výskytem zvláště chráněných a významných ohrožených druhů. K jejich zachování je nezbytné každoroční ruční kosení podmáčených a rašelinných luk a odstraňování náletových dřevin, aby expanzí neohrožily cenná bylinná společenstva.

Obnova péče o rašeliniště a louky v PR a EVL Na Oklice

Přírodní rezervaci a evropsky významnou lokalitu Na Oklice tvoří přírodě blízká přechodová rašeliniště, podhorské smilkové trávníky, vlhké pcháčkové louky a vegetace blízka sekundárním podhorským vřesovištím s roztroušenými dřevinami a porosty s výskytem významných druhů rostlin a živočichů. Mezi roky 2012–2020 došlo ke komplexní obnově území, na kterou navázala pravidelná péče každoročním sečením, pastvou hovězím dobyt看kem a výřezy náletových dřevin, jejichž šíření je v území ne-
žádoucí.

Sečení luk a přepásání skotem v PP Nad Koupalištěm

Předmětem ochrany přírodní památky Nad Koupalištěm je mozaika mezofilních a suchomilných (acidofilních) trávníků, vzácné a ohrožené druhy živočichů a rostlin, zejména populace vstavače kukačky a vstavače osmahlého. Již od vyhlášení přírodní památky je zajišťována péče ochrany přírody, která pokračuje dodnes. Péče navazuje na hospodářské využití území v minulosti, které bylo zásadní pro utváření místních vzácných biotopů. Lokalita je proto pravidelně sečena a přepásána skotem.

Sečení suchých trávníků a pastva ovcí v PP a EVL Kozének

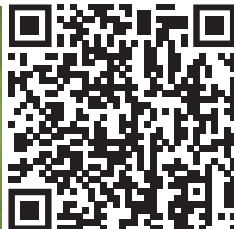
Přírodní památka a evropsky významná lokalita Kozének je ukázkou ekosystémů závislých na tradiční pastvině a tak vázaných na činnost člověka. Je mozaikou různých typů suchých trávníků s výskytem zvláště chráněných a vzácných či ohrožených druhů rostlin a živočichů, například motýla přástevníka kostivalového, orchideje vstavače kukačky, nebo významné populace koniklece velkokvětého. Cenné biotopy a na ně vázané druhy se zde udržely díky soustavnému spásání a narušování půdního krytu v minulosti. Dnešní péče navazuje na hospodářské využití lokality, trávníky jsou zde pravidelně sečeny a přepásány ovci v jarním a podzimním období.

Sečení orchidejových luk v PP Křižník

Přírodní památka Křižník je ukázkou lesních i nelesních společenstev, širokolistých suchých trávníků a vápnomilných bučin, s výskytem řady zvláště chráněných druhů organismů, zejména orchidejí. Péče ochrany přírody je zajišťována od samého počátku ochrany lokality. Cenná luční společenstva jsou pravidelně kosena, tím je zachována jejich kvalita a zabraňováno degradaci lokality.

Péče o stepní a lesostepní biotopy v PR Dukovanský mlýn

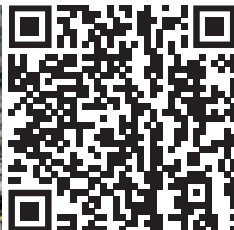
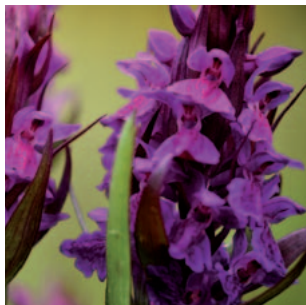
Přírodní rezervace Dukovanský mlýn chrání prudké svahy nad řekou Jihlavou a biotopy skalní vegetace s kostřavou sivou, subpanonskými stepními trávníky, teplomilnými doubravami a hadcovými bory. Vyskytuje se zde mnoho zvláště chráněných a významných ohrožených druhů. V letech 2021 a 2022 byly zajištěny zásahy k obnově stepních a lesostepních biotopů. Cenné biotopy jsou nyní pravidelně sečeny a byla znovu zavedena i dříve tradiční pastva v lese. Sečení a pastva jsou cíleny na podporu druhů světlého lesa včetně významné populace kriticky ohroženého lýkovce vonného.

Návrat k sečení a obnova stružek PP Stržená hráz

Předmětem ochrany přírodní památky Stržená hráz je zachovalý komplex lučních a mokřadních společenstev s výskytem významných a zvláště chráněných druhů. V minulosti zaujímala luční a mokřadní společenstva výrazně větší plochu a byla využívána tradičním zemědělským způsobem. S nástupem mechanizace bylo od zemědělského hospodaření upuštěno a došlo k přeměně původně pestrých společenstev ve prospěch lesa. V současnosti jsou zbylé luční enklávy pravidelně ručně koseny, k zachování vodního režimu lokality byly obnoveny odvodňovací stružky.

Chodníky a lávka v PR Údolí Chlébského potoka

Přírodní rezervace Údolí Chlébského potoka představuje mozaiku přírodě blízkých lučních a lesních společenstev tvořených především údolními jasanovo-olšovými luhy s významným výskytem zvláště chráněných druhů, především bledule jarní. Cílem projektu bylo usměrnit pohyb návštěvníků v chráněném území. Návštěvníci často volili nevhodné přístupové cesty, čímž byla bledule jarní poškozována sešlapem. V rámci projektu byla opravena dřevěná lávka a vybudovány dva povalové chodníky.

Ptačí pozorovatelna v PP Starý Přísecký rybník

Přírodní památka Starý Přísecký rybník je ekosystém rybníka s doprovodnými rostlinnými a živočišnými společenstvy s výskytem zvláště chráněných druhů, zejména ptáků, obojživelníků a vodních měkkýšů. Cílem projektu bylo posílit návštěvnickou infrastrukturu v chráněném území, a to vybudováním ptačí pozorovatelny v blízkosti Starého rybníka. Stavbou ptačí pozorovatelny došlo k vytvoření vhodného místa pro pozorování ptáků, kteří se na rybníku shromažďují, případně hnízdí. Svedením zájemců o pozorování ptactva na jedno místo bylo zamezeno nadbytečnému rušení a plašení ptáků.

Naučná stezka na koupališti v Hrotovicích

Město Hrotovice se aktivně snaží podporovat ekologické smýšlení a větší ohleduplnost k životnímu prostředí, a proto se rozhodlo vybudovat naučné stezky na hrotovickém přírodním koupališti. Projekt je zaměřen na seznámení dětí, ale i rodičů s přírodou. V rámci projektu byly nainstalovány 3 naučné prvky ze série Objevujte přírodu hravě.

Ošetření topolů na hrázi Tvrzského rybníka v Ořechově

V obci Ořechov na hrázi Tvrzského rybníka je 12 vzrostlých topolů a jejich ztráta by mohla negativně ovlivnit ekologickou, vizuální a kulturní hodnotu prostředí. Topoly poskytují útočiště a stanoviště pro různé druhy hmyzu, ptáků a dalších živočichů. Ošetření topolů zajistilo, že prostředí pro živočichy bude nadále přístupné a vhodné, čímž se podpořil místní ekosystém.

Péče o stromy v Martinicích

V obci Martinice se nachází 21 vzrostlých stromů. Jedná se o lípy, jabloně, třešně a jilm. Tyto stromy jsou cca 30 let staré, některé dokonce starší a nebyla u nich prováděna pravidelná péče. V rámci projektu byly stromy odborně ošetřeny. Ošetřené stromy mají nejen estetický význam, ale napomáhají zadržovat vodu, tvoří stín, zlepšují klima a snižují prašnost v obci.

Ošetření stromů v Havlíčkově Brodě

Lípa u sv. Jána, dub u Billy a lípy před budovou městského úřadu, patří k významným dřevinám ve městě Havlíčkův Brod. Jedná se o stromy s vysokou přírodovědnou, krajinářskou a estetickou hodnotou. Lípa u sv. Jána a dub jsou navíc dřeviny unikátních rozměrů, lípa u sv. Jána je také stromem památným. Arboristickým ošetřením se zlepšila jejich kondice, podpořilo se zachování jejich dobrého zdravotního stavu, vitality i provozní bezpečnosti.

Oživení parku Dětského domova Nová Ves u Chotěboře

Okrajová část parku u Dětského domova Nová Ves u Chotěboře, kterou získal Kraj Vysočina do vlastnictví převodem od státu v roce 2010. Pozemek byl degradovaný po letité neúdržbě, zarostlý plevelnými bylinami a dřevinami. Prostor dostal novou tvář a je využíván dětmi jako nedílná součást areálu dětského domova, navíc je přístupný jako odpočinkové místo i pro veřejnost.

Posílení zeleně v areálu SUPŠ Jihlava – Helenín

Střední uměleckoprůmyslová škola je na východním okraji krajského města Jihlava, v místní části Helenín. Areál školy je ve svahu severní expozice nad pravým břehem řeky Jihlavy. Hlavním předmětem projektu byla dřevinná složka areálu. Cílem bylo zvýšit dlouhodobou perspektivu dřevin, zvýšit biodiverzitu a přispět tak k celkovému zlepšení kvality území, které obklopuje objekt školy.

Obnova parku Domova Nové Syrovce

Pro obnovu zámeckého parku bylo nezbytné nejprve odstranit dřeviny v havarijním stavu, poté byly ošetřeny perspektivní stromy a vysázeny nové dřeviny, místy byl regenerován trávník. Ke zvýšení biodiverzity bylo založeno broukoviště (tzv. logger), několik zídek pro úkryt drobných živočichů a osazeny budky pro netopýry. Areál zámeckého parku je využíván klienty Domova Nové Syrovce a je přístupný jako odpočinkové místo i pro širokou veřejnost.

Oživení zahrady Dětského domova Rovečné

V zahradě Dětského domova Rovečné se projekt zaměřil na ošetření stromů řezem a u velké vzrostlé lípy byly instalovány dvě bezpečnostní vazby. Nevelká zahrada byla doplněna výsadbou dřevin (4 stromy a 92 keřů), byly obnoveny malé plochy trávníků, problematický svah byl zajištěn opěrnou zídkou, na kterou byly osazeny 3 dřevěné rošty k posezení, nad posezením byl svah zpevněn výsadbou keřů.

Kraj Vysočina

www.kr-vysocina.cz

Přírodní bohatství Vysočiny
příklady dobré praxe péče o přírodu a krajinu

Vydal Kraj Vysočina, Žižkova 1882/57, 586 01 Jihlava, v roce 2025
První vydání, Tisk: Jan Morkus, Třešť

ISBN 978-80-87521-72-4